

Gde je i zašto nestala ekološka pismenost?

Javna rasprava o predlogu strategije razvoja obrazovanja i vaspitanja u RS do 2030. godine...

MR GORDANA BRUN

Prijatno sam iznenađena što je na vreme pripremljen tako važan strateški dokument, jer prethodnoj Strategiji obrazovanja u Republici Srbiji do 2020+ ističe rok, i već je u toku javna rasprava (od 19. februara do 10. marta), mada korona i dalje planetarno hara i upozorava čovečanstvo da mora da zaustavi svoj rušilački pohod prema prirodi, jer time ugrožava i sopstveni opstanak.

Dobro raspoložena, jer je u naslovu pored obrazovanja i vaspitanje, koje je kao što znamo za pravilan razvoj mladih od presudnog značaja, budući da živimo u vremenu ekonomske, političke i ozbiljne ekološke krize i krize moralnih vrednosti.

Na to ukazuje i Strategija nacionalne bezbednosti usvojena 2009. godine

u kojoj Srbija ističe svoju opredeljenost „da razvija sve aspekte bezbednosti, a naročito ljudsku, socijalnu, energetska, ekonomsku, ekološku i druge sadržaje integralne bezbednosti RS“. U ovom dokumentu najvažnijem posle Ustava, ocenjuje se „da je nekontrolisano trošenje prirodnih resursa i ugrožavanje životne sredine već dostiglo ozbiljne razmere“, potom se pojedinačno navode. Posebno se ističe da RS smatra osnovnim nacionalnim vrednostima i očuvanje životne sredine, a ekonomski razvoj, uz očuvanje životne sredine i prirodnih resursa je uslov za prosperitet građana i države i zaštitu nacionalnih vrednosti. Razvijanje bezbednosne kulture građana, posebno mladih, predstavlja značajan osnov unapredjenja nacionalne bezbednosti.

Otuda je i shvatanje „ekološkog opismenjavanja kao nezaobilazne dimenzije savremenog obrazovanja i vaspitanja, posebno, mladih“ kao preduslova opstanka čovečanstva. Svaki žitelj naše Planete mora da shvati sopstvenu zavisnost i odgovornost u odnosu na životnu sredinu i prirodna

bogatstva kako bi se ostvarila prava sadašnjih i budućih generacija na zdravu životnu sredinu i održivi razvoj. (F. Capra „The web of life“, jedan od osnivača „Centra za ekološko opismenjavanje“, www.ecoliteracy.org)

Zato se u Zakonu o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja u Srbiji eksplicitno navodi kao jedan od ciljeva: razvoj svesti o značaju održivog razvoja, zaštite i očuvanja prirode i životne sredine, ekološke etike i zaštite životinja.

U Predlogu Strategije razvoja obrazovanja i vaspitanja do 2030. godine, kao da je neko pritisnuo komandu „obriši“, te je ekološka pismenost nestala, iako je jedna od osnovnih funkcionalnih pismenosti, važnih za obrazovanje za život svakog čoveka na planeti Zemlji.

Savremena škola mora da prati diskurs modernih tehnologija, ali isto tako, ili čak i više da se okrene povratku čoveka prirodi i njenom očuvanju zarad sopstvenog opstanka.

Digitalna i ekološka pismenost treba i moraju da se razvijaju naporedo, kako bi se ostvarila neophodna ravnoteža. Sticanje znanja i veština u oblasti IKT jedan je od preduslova za socijalnu uključenost u savremeno društvo i tržište rada, a digitalna pismenost je uvrštena u skup ključnih kompetencija savremenog čoveka. (SMERNICE za

razvoj IKT) Ali, ne smemo zaboraviti ni da je Obrazovanje za životnu sredinu i održivi razvoj planetarno, a ekologija je filozofija, nov pogled i način življenja u skladu sa prirodom. (Rio dokumenta, Milenijumski ciljevi, Regionalna strategija Obrazovanja za održivi razvoj i dr.)

Međutim, Implementacija ciljeva i principa obrazovanja za životnu sredinu i održivi razvoj u obrazovno-vaspitnom sistemu RS na osnovu postojeće zakonske regulative i međunarodnih obaveza nije dosledna, ne postoji kontinuirani monitoring niti neophodna saradnja nadležnih ministarstava, iako imamo dobro postavljen strateško-zakonodavni okvir.

INFO PREDLOZI

1. Predlog u pravcu promovisanja ekološke pismenosti za celokupno stanovništvo: kroz VOS, neformalno i informalno obrazovanje i medijsko delovanje (pandan Smernicama za digitalnu pismenost i IKT);
2. Podrška „Projektnoj nastavi“, ali i zalaganje za integralnu primenu modela/koncepta ODRŽIVE EKOŠKOLE u kome se takav način rada i zagovara.
3. Dosledna implementacija ciljeva i principa obrazovanja za ZŽ i OR, kao i ciljeva 4. i 5. iz Zakona o osnovama sistema obrazovanja i Milenijumskih ciljeva.

INFO PRIMEDBE I SUGESTIJE

- Izostalo ključno opredeljenje iz prethodne Strategije za „Razvoj ekonomije zasnovan na znanju uz očuvanje životne sredine i upotreba tehnoloških inovacija bez štetnog uticaja na okolinu“, koje je osnova održivog razvoja i planetarnog ekološkog pristupa u odnosu čovek-priroda-opstanak;
- Vizija data uopšteno, ugraditi ekološki pristup;
- Navode se kultura, demokratska kultura, ali ne i ekološka kultura, ekološka etika, iako se nalaze u Zakonu o osnovnom obrazovanju član. 5;
- Ekologija i zžs nemaju mesto koje zaslužuju;
- Kulturno nasleđe, ali se ne navodi i prirodno, kulturna i prirodna baština.

SUGESTIJE

- Poseban cilj: Uspostavljanje ekološke pismenosti;
- Obrazovanje za održivi razvoj, koje ima za cilj jačanje svesti, sticanje znanja i izgradnju stavova koji su neophodni da bi učenici prihvatili ekološki poželjno ponašanje i održive stilove života, razvili svest o značaju zdravog okruženja nezaobilazni je deo nastavnih i vannastavnih planova i programa u većini zemalja razvijenog sveta;
- Priprema smernica za uspostavljanje mreže održivih eko-škola, i mreže obrazovnih centara u zaštićenim prirodnim dobrima, kao pomoć za održivo upravljanje i primenu u praksi principa održivog razvoja u funkciji zaštite životne sredine (energetska efikasnost, ušteda vode, itd.).

Strategija od 2012.do 2020+.

Prihvaćen i ugrađen „Predlog Škole za opstanak“ za dopunu Nacrta ekološkim pristupom, uz podršku Nacionalne komisije za saradnju sa UNESCO-m i 44 NVO. U osnove Strategije ugrađen je stav „Razvoj ekonomije zasnovane na znanju uz očuvanje životne sredine i upotreba tehnoloških inovacija bez štetnih uticaja na okolinu“.

Usvojeno je opredeljenje „Početni uslov daljeg privrednog i drugog razvoja je radikalno podizanje nivoa obrazovanja celokupne populacije u RS uključivanjem obrazovanja i vaspitanja za životnu sredinu u funkciji ostvarivanja održivog razvoja“.

Ekološka pismenost je ponovo jedna od obaveznih pismenosti koju treba da steknu učenici, kao osnovu za celoživotno učenje, jer je ne samo univerzalna, već je i preduslov opstanka čovečanstva na Zemlji.

„Obrazovni sistem RS ima zadatak da pravovremeno, kvalitetno i efikasno obrazuje stanovništvo u skladu sa razvojnim opredeljenjima u pravcu održivosti I da odgovori na obrazovne potrebe svakog stanovnika RS tokom celog njegovog života, jer je kvalitetno obrazovanje populacije pravi resurs za valjano

korišćenje prirodnih resursa- preorijentacija formalnog i neformalnih vidova obrazovanja ka održivosti, ekološkoj etici i ekološkoj kulturi“ i usklađivanje sa Strategijom EU do 2020. godine.

Misija sistema obrazovanja u Republici Srbiji u 21. veku je da osigura osnovni temelj života i razvoja svakog pojedinca, društva i države zasnovanog na znanju.

Nova Strategija podrazumeva celovitost sistema obrazovanja i vaspitanja – od vrtića do univerziteta, doktorskih studija i celoživotnog učenja. Predškolsko vaspitanje i obrazovanje je zapravo prvi stepen u celoživotnom učenju i osnova je formiranja ličnosti deteta i zato mu se mora posvetiti posebna pažnja. Otuda je ekološka pismenost jedna od obaveznih funkcionalnih pismenosti koje se stiču od malena.

Osnovno obrazovanje i vaspitanje predstavlja dobru i podsticajnu sredinu za razvoj dece u kojoj učenici ovladavaju kvalitetnim znanjima i umenjima, osnovnim kompetencijama i bazičnom pismenošću iz svih oblasti koje se uče u osnovnoj školi, tako da ta znanja mogu međusobno povezivati i primenjivati u daljem školovanju i u svakodnevnom životu. ■

INFO POHVALE ZA:

- poštovanje termina za usvajanje Strategije i pojačanu vaspitnu ulogu Obrazovnog sistema SR,
- promene u vaspitno-obrazovnim ustanovama poput opremanja kabineta za prirodne nauke u gimnazijama; sredstva za praktičnu i očiglednu nastavu (spisak... u kome su se našle „škole u prirodi“ i sredstva za vannastavni praktični rad učenika),
- opremanje digitalnih učionica,
- infrastrukturu za sport,
- promovisanje celoživotnog učenja; transformacija učenja u pravcu razvoja kritičkog mišljenja (za koje se zalaže i koncept obrazovanja za zžs i or/ekološka pismenost),
- medijsku i informativnu pismenost; obrazovanje usklađeno sa dostignućima nauke, tehnike i tehnologija, participativnost, uspostavljanje intersektorskog pristupa,
- isticanje autonomije škola,
- kodeks etičkog ponašanja zaposlenih u obrazovanju,
- jačanja kapaciteta nastavnika i učenika/obuka za ostvarivanje aktivnosti koje se odnose na OR i kolektivnu dobrobit (opšte dobro),
- takođe i obuke za odgovorno građanstvo,
- sport i obogaćene nastavne i vannastavne aktivnosti/sadržaje škola u lokalnoj sredini treba da postane jedan od centara kulture/interkulturalno obrazovanje EU i UNESCO.